

Briefwisseling

Dag Johan,

Hoewel er in de praktijk tussen ons beiden veel overeenkomsten bestaan in onze wijze van werken, zijn er in de loop der jaren ook verschillen aan het licht gekomen in ons beider opvattingen over beheer en onderhoud van heemparken en -tuinen. Kunnen we hier eens wat verder over doorbomen?

Beste groeten, Hein.

Beste Hein,

Ik heb het gevoel dat onze standpunten het verste uit elkaar liggen wanneer we het over “fijne vegetaties” hebben. Dan spreken we vaak over twee totaal verschillende zaken. Voor jou is dat een begroeiing met veel fraaie soorten en dat wil jij bereiken door wieden. Mij bekoort dan weer de fijnkorreligheid die je krijgt als je een vegetatie lang genoeg met zachte hand in een bepaalde richting stuurt. Het gaat mij dus meer om structuur dan om soorten; en ja hoor, die soorten zullen er ook wel in komen en het eindresultaat zal misschien niet eens zo verschillen. Mij persoonlijk ligt de horticulturele benadering wat minder, maar dat is geen waardeoordeel: er is ruimte voor beide.
Een hartelijke groet, Johan

Beste Johan,

Ons verschil in opvatting over onderhoud geef je mooi en gebald weer, maar wat mij betreft slechts voor een deel. Ik bespeur ook vele overeenkomsten in onze opvattingen en wederzijdse behoefte aan

nuanceringen. Graag zou ik hierover wat uitgebreider met je van gedachten wisselen en onze ervaringen en standpunten wat uitdiepen en delen.

Dat zal van mijn kant een stukje inleiding vragen want de diverse opvattingen hangen samen met de mogelijkheden ter plaatse, de ontwerper/vormgever en het ontwerp, de doelstelling en met de doelgroep. Deze bepalen toch ook het ontwerp, de vormgeving, het aanzien, esthetische aspecten e.d. van en in de tuin. Ik wilde ook de rol van de kunst / kunstenaars even noemen. Zij hebben ons ooit aangereikt hoe wij nu tegen natuur en haar schoonheid aankijken. Vooral in het begin is dat van grote invloed geweest op het werken van de eerste vaklieden, denk ik.

In Noordwest Europa waren al sinds ca. 1850 vakmensen in Zweden (Daniel Müller) en Duitsland (Hermann Jäger, Ruempler, Paul Graebner) bezig met het toepassen van inheemse planten in de

tuin- en parkaanleg. In Engeland gaf de bekende tuinjournalist William Robinson in 1870 zijn revolutionaire boek ‘The Wild Garden’ uit. Hij pleitte voor een minder gedwongen ‘natuurlijker’ wijze van verwerking van het plantenmateriaal; hij maakte het begrip ‘wildgarden’ populair. Omstreeks 1900 kwamen dergelijke ideeën over het gebruik van inheemse planten naar ons land, vooral uit Duitsland en Engeland. Met name de opvattingen van Willy Lange (1856-1941) vonden hier ingang. Met zijn boek ‘Die Gartengestaltung der Neuzeit’ (1907) gaf hij duidelijk richting aan het zoeken van tuin- en landschapsarchitecten naar (nieuwe) mogelijkheden met wilde planten. Hoewel hij duidelijk de nog jonge ‘botanische Ökologie’ erin betrok, ging het hem niet om het nabootsen van natuurlijke plantengesellschaften. Wel stelde Lange dat ‘Jeder Zustand eines Standorts lässt nur Pflanzenarten gedeihen, die ihm angepasst sind.’

Hein Koningen, voorzitter van de Stichting Oase en Johan Heirman, de secretaris, leggen door hun verschillende achtergrond wel eens verschillende accenten als het gaat om natuur en park. Ditmaal over verschil in onderhoud.

Het is wel zeker dat Lange de vakmensen in de tuinkunst in ons land sterk geïnspireerd heeft. Tot ca. 1970 waren zij het die heemtuinen en –parken ontwierpen en aanlegden. Voorbeelden zijn L.A. Springer en C.Sipkes: Thijsses' Hof, Bloemendaal; C.P. Broerse, Park de Braak (1939), Jac. P.Thijssespark (1941), beiden te Amstelveen, C.Sipkes, Tenellaplas (1950), Oost-Voorne. Voor het onderhouden van deze parken en tuinen met wilde planten sloot men aanvankelijk aan bij het traditionele hovenierswerk. Dit bestond in grote lijnen uit het wieden van ongewenste soorten en het maaien van gras-, oever- en andersoortige kruidenbegroeiingen. Men wilde vooral begroeiingen bereiken die er enerzijds 'natuurlijk' uitzagen, met een natuurlijke samenhang, en anderzijds tegemoet kwamen aan de gewenste esthetische beelden die de ontwerper voor ogen had.

Beste groeten, Hein.

Beste Hein,

Je gaf in je vorige brief een mooi overzicht van de ontwikkelingen gedurende de laatste anderhalve eeuw in de Europese tuinkunst. Blijkbaar komen we altijd weer uit bij het begrip natuur, wat men daaronder verstaat en hoe men die natuur in tuinen en parken aan bod wil laten komen. Ik denk dat de tweespalt, als we dat al zo mogen noemen, tussen ons beider opvattingen, terug te voeren valt tot verschillen in opvatting over het wezen van "natuur" tussen kunstenaars, tuinontwerpers en filosofen enerzijds, en wetenschappers - en met name dan vooral ecologen – anderzijds.

De preoccupatie met natuur in onze tuinen is in feite een zeer vreemd en paradoxaal verschijnsel. Tuinen waren vanouds een uiting van cultuur. De natuur zoals die in tuinen aan bod kwam was gestileerd en symbolisch. Eerst in de tweede helft van de achttiende eeuw werden mensen zich ervan bewust werden dat het hele landschap in de greep van

de mens was gekomen. De teloorgang van de ongerepte natuur werd toen stilaan als een gemis ervaren. Verlichtingsfilosofen zoals Rousseau verhieven de onbedorven natuurlijke toestand tot morele norm, en legden zo de basis voor de romantiek. Kenmerken als vrijheid, spontaneïteit en authenticiteit werden hoger aangeslagen dan bezit en cultuur, die, zo betoogde Buffon, aan de basis lagen van moreel verval. Van dan af begonnen tuinliefhebbers plaats in te ruimen voor wat zij voor natuur aanzagen, aanvankelijk meer qua vorm, later meer inhoudelijk. De romantische tuinkunst ontwikkelde zich parallel met de groeiende inzichten en kennis over "natuurlijke historie" en later ecologie. Werd eerst nog traditioneel getuiniert met inheemse soorten, dan kwamen later de auto-ecologie en vervolgens de synecologie het gehanteerde natuurbeeld meer en meer verfijnen. Het streven naar halfnatuurlijke levensgemeenschappen in tuinen, zoals ikzelf dat beoefen, en zoals dat bij voorbeeld door Ger Londo werd gepropageerd, kun je daarom volgens mij wel beschouwen als een eindpunt in deze evolutie. Veel verder kun je daarin niet gaan volgens mij. Nogmaals, dit is geen waardeoordeel. Het komt er allicht op aan, het hele gamma te bespelen, of op zijn minst er oog voor te hebben en het te kunnen waarderen.

Hartelijke groeten,

Johan